

1. บทนำของการวิจัย

ในปัจจุบันนี้ ประเทศชาติกำลังเร่งรัดพัฒนาประเทศให้รุดหน้ายิ่งขึ้น ซึ่งในการพัฒนาประเทศนั้น ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งจะบรรลุผล จอมพลถนอม กิตติขจร กล่าวไว้ว่า "ในบรรดาปัจจัยในการพัฒนาประเทศนั้น ถ้าตั้งคนนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เพราะเหตุว่าถ้ามีคนจำนวนพอสมควรที่มีความรู้ความสามารถ เหมาะสมแก่หน้าที่การงาน และมีการจัดการที่ดีแล้ว โอกาสที่จะทำงานให้ได้นั่นก็และประหยัดย่อมง่ายขึ้นเป็นอันมาก คยสำคัญยิ่งกว่าเงินและสิ่งของมากมายนัก ถ้าคนสามารถแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างจะสำเร็จรวดเร็วไปทั่วด้วยรวดเร็ว"¹ แต่การที่จะได้ทรัพยากรกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถนั้น ย่อมได้มาจากการศึกษาและอบรม² การศึกษาจะมีคุณภาพดีและมีประสิทธิภาพแนวทางที่วางไว้ก็ต้องอาศัย "ครู" เป็นกำลังสำคัญ ช่วยอบรมมนัสให้มีความรู้และเตรียมคุณธรรมคุณวิชา ซึ่งจะเติบโตไปเป็นพลเมืองดี เป็นกำลังทางเศรษฐกิจของบ้านเมือง³

ดังนั้น ย่อมเห็นได้ว่าผู้ที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาระดับต่าง ๆ นั้น ก็คือครู กล่าวกันว่า ก่อนที่จะเป็นอะไรก็ตามต้องผ่านการเป็นนักเรียนมาก่อน ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทเกี่ยวกับการให้การศึกษาระดับโดยตรง เป็นผู้ส่องแนวทางชีวิตให้แก่เยาวชน เป็นผู้กุมอนาคตของประเทศชาติ จะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทตอนหนึ่ง ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2510 ว่า

¹ จอมพลถนอม กิตติขจร, "นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาข้าราชการ", เอกสารทางวิชาการ การสัมมนาวิทยากร คณะรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (โรงพิมพ์ดาววิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2507), หน้า 240.

² สำนักงานเลขาธิการเศรษฐกิจแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 - 2514 (โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2510), หน้า 12.

³ บุญถิ่น อัตถากร และรัตน ดันนุนเต็ก, การเตรียมครู (จัดพิมพ์โดยกรมการฝึกหัดครู, 2513),

"..... ความเจริญหรือความเสื่อมของชาตินั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชน ผลการอบรมของท่านถือได้ว่าเป็นเงาเงาที่กำหนดอนาคตของบ้านเมืองไทยแท้ เมื่อท่านได้เลือกหน้าที่ของท่านเช่นนี้แล้ว ท่านคงพยายามทำทั้งกายและใจโดยเต็มกำลัง เพื่อให้สำเร็จผลสมบูรณ์ให้สมกับหน้าที่อันสำคัญนี้....."

รัฐไทยตระหนักถึงความสำคัญของครูเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากแนวจัดการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 กำหนดไว้เกี่ยวกับการฝึกหัดครูตอนหนึ่งว่า

"รัฐ เป็นผู้จัดการฝึกหัดครู และพึงสนับสนุนการฝึกหัดครูเป็นพิเศษ เพื่อให้สถานศึกษาต่าง ๆ มีครูผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถให้การศึกษาค้นคว้าได้ผลสมบูรณ์ สมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ"

สถาบันที่รับผิดชอบในการผลิตครูโดยตรงได้แก่กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งผลิตครูทุกระดับ ประมาณกว่าร้อยละ 80 ของการผลิตครูทั้งหมด⁴ โดยผลิตครูตั้งแต่ครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ. ชั้นสูง) จนถึงระดับปริญญาตรีทางการศึกษา (กศ.บ) และปริญญาโททางการศึกษา (กศ.ม.) นอกจากนี้ก็มีบางมหาวิทยาลัยมีส่วนช่วยในการผลิตครูปริญญาโดยเฉพาะ เช่น คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลิตครูในระดับสูงคือ ปริญญาตรีและปริญญาโท ส่วนครูทางงานช่างงานฝีมือก็ได้จากการผลิตของสถาบันที่สังกัดกรมอาชีวศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเมื่อบุคคลเหล่านั้นสำเร็จการศึกษาแล้ว ส่วนใหญ่ก็จะสอบบรรจุเข้ารับราชการในสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่ครูต่อไป สำหรับผู้ที่เข้ารับราชการเป็นอาจารย์ในสถานศึกษาสังกัดกรมการฝึกหัดครูนั้น โดยมากจะเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป เมื่อสถานศึกษาได้ครูซึ่งเป็นกำลังคนอันสำคัญยิ่งมาประจำทำการสอนแล้ว หากรู้จักบำรุงรักษา (maintenance) สภาพความพอใจของตน บุคคลเหล่านั้นก็จะอยู่ในสถานศึกษาไต่ยาวนาน และเป็นกำลังอันสำคัญในการทำงาน ซึ่งเป็นผลดีในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะครูอาจารย์ในสถานฝึกหัดครูต้องรับผิดชอบทั้งการสอนหนังสือและการสอนคนให้เป็นครูที่ดี

⁴ บุคติน อิศวรร, "การฝึกหัดครูในประเทศไทย", วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กันยายน 2511, หน้า 21.

สำหรับหน้าที่หลักของกรมการฝึกหัดครูมีอยู่ 2 ประการ คือ⁵

1. ทำหน้าที่ผลิตครูในระดับต่าง ๆ ตามความต้องการของโรงเรียนทั่วประเทศ
2. ทำหน้าที่ส่งเสริมครูประจำการให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น เช่น การนิเทศครู
ตามโครงการอบรมครูประจำการ การจัดส่งสอนเลื่อนวิทยฐานะ เป็นต้น

จากหน้าที่หลักสองประการดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า อาจารย์ในสถานศึกษาฝึกหัดครูเป็นกำลังอันสำคัญยิ่งในการให้การศึกษาแก่ผู้ที่เตรียมตัวจะออกเป็นครูในที่ต่าง ๆ และผู้ที่เป็นครูอยู่แล้ว อาจารย์ในสถานศึกษาฝึกหัดครูจึงเป็นผู้มีบทบาทโดยตรงต่อความสำเร็จความเสื่อมของการศึกษา

สถานศึกษาที่ทำการผลิตครูในสังกัดกรมการฝึกหัดครูมีอยู่ 3 ระดับ คือ

1. ระดับโรงเรียนฝึกหัดครู ปัจจุบันนี้มีอยู่ 4 แห่ง ซึ่งปรากฏว่ามีเหลืออยู่น้อย เพราะนโยบายของกรมการฝึกหัดครูต้องการยกวิทยฐานะเป็นวิทยาลัยครู และมีโครงการจะเลิกผลิตครูวุฒิ ป.กศ. ประมาณปี พ.ศ. 2520⁶ เพราะตามฐานะสถานศึกษาระดับโรงเรียนฝึกหัดครูจะผลิตครูได้เฉพาะครูวุฒิ ป.กศ. เท่านั้น
2. ระดับวิทยาลัยครู ปัจจุบันนี้มีจำนวน 21 แห่ง ทำหน้าที่ผลิตครูวุฒิ ป.กศ. และ ป.กศ. สูง เป็นหลัก ส่วนบางแห่งทำหน้าที่ผลิตครูวุฒิ ป.ป. ด้วย เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนของประเทศ
3. ระดับวิทยาลัยวิชาการศึกษา ผลิตครูระดับปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาเฉพาะชั้นสูง และปริญญาโท วิทยาลัยวิชาการศึกษาในปัจจุบันนี้มีอยู่ทั้งหมด 6 แห่ง และมีแนวโน้มจะยกวิทยฐานะวิทยาลัยครูให้เป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ เพราะในประมาณปี พ.ศ. 2530 มีโครงการจะเลิกการผลิตครู ป.กศ. ชั้นสูง เพื่อผลิตครูที่มีแต่ระดับปริญญาไปสอนทุกระดับการศึกษา⁷

⁵ Department of Teacher Training, The Department of Teacher Training: Its Work and Organization (Bangkok: Suan Sunantha Teachers College Press, 1967), p.1.

⁶ กรมการฝึกหัดครู, "บันทึกประกอบโครงการผลิตครู พ.ศ. 2510 - 2514", เรื่องนารูของกรมการฝึกหัดครู (โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511), หน้า 31

⁷ อ่างแล้ว, หน้า 31 - 32.

การผลิตครูของสถานศึกษาฝึกหัดครูจะบรรลุเป้าหมายและนโยบายใดก็ตามของอากัยกำลังคนที่กำลังเป็นอาจารย์ประจำ ทำการสอนในสถานศึกษาฝึกหัดครูในปัจจุบันและอนาคต ทรัพยากรกำลังคนมีความสำคัญยิ่งแล้ว ทางราชการควรจะได้ ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ เอาใจใส่ในงานของอาจารย์ในสถานศึกษาฝึกหัดครู เพื่อจะได้หาหนทางบำรุงรักษา ให้อาจารย์มีความพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีในงานผลิตครูของชาติ

ถึงแม้ปัจจุบันนี้สวัสดิการลาออกของครูจะไม่สูงเหมือนการลาออกของพยาบาลและแพทย์ ก็ควรจะได้หาทางป้องกันไว้แต่ต้นมือ การแก้ปัญหาปฏิบัติงานลาออกเพื่อไปประกอบอาชีพอย่างอื่น Morse⁸ เห็นว่า วิธีการอย่างหนึ่งก็คือ การส่งเสริมให้ครูทำงานที่มีความพึงพอใจในงานสูงยิ่งขึ้น จะช่วยลดการลาออก การขาดงาน และการเบื่องานของผู้ทำงานได้

ทางราชการได้พยายามหาหนทางอยู่เสมอ ที่จะส่งเสริมอาชีพครู เพื่อให้ครูมีค่านิยมในอาชีพอย่างมั่นคง โดยการให้เงินทุนอุดหนุนในการศึกษา การส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพ และการให้สวัสดิการต่าง ๆ เป็นต้น แต่ครูก็ยังไม่ได้ใช้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งประ เว้นแต่ความพึงพอใจในงานของครู (Job Satisfaction) เพื่อให้ทราบแน่ชัดถึงสภาพความพึงพอใจและความถ่วงการที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเป็นความพยายามที่จะหา เครื่องมือประเภททัศนสภาพความพึงพอใจในงานของผู้ประกอบอาชีพครู ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทดลองใช้เครื่องมือกับอาจารย์ในสถานศึกษาฝึกหัดครู ทั้งนี้เพราะเห็นว่า ผู้วิจัยรับราชการอยู่ในสังกัดกรมการฝึกหัดครู จึงคาดว่าจะได้รับความร่วมมือตามสมควร

2. ปรัชญาของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า บรรดาตัวแปรต่าง ๆ คือ สภาพการทำงาน เพื่อร่วมงาน การปกครองบังคับบัญชา เงินเดือนและสวัสดิการ โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ความมั่นคง

⁸ Nancy G. Morse, Satisfactions in the White Collar Job (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1953), p. 52.

บุคคลิก และทัศนคติของอาชีพ ย่อมมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการทำงานของอาจารย์วิทยาลัยครู หากอาจารย์มีความคิดเห็นหรือการกระทำจริงเป็นไปในทางบวกกับตัวแปรต่าง ๆ นั้น ย่อมเป็นเครื่องชี้ถึงความพอใจในเรื่องนั้น ๆ หากอาจารย์มีความคิดเห็นหรือการกระทำจริงเป็นไปในทางลบกับตัวแปรต่าง ๆ นั้น ย่อมเป็นเครื่องชี้ถึงความไม่พอใจในเรื่องนั้น ๆ

3. ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายดังต่อไปนี้

1. เพื่อหาหนทางสร้าง เครื่องมือที่จะใช้วัดสภาพความพึงพอใจในงานของครูและอาจารย์ที่ทำการสอนในสถานศึกษาต่าง ๆ
2. เพื่อศึกษาสภาพความพึงพอใจในงานของอาจารย์วิทยาลัยครูโดยส่วนรวม
3. เพื่อเปรียบเทียบสภาพความพึงพอใจในงานของอาจารย์วิทยาลัยครู ระหว่าง
 - (1) อาจารย์วิทยาลัยครูส่วนกลาง กับวิทยาลัยครูส่วนภูมิภาค
 - (2) อาจารย์หญิง กับอาจารย์ชาย
 - (3) อาจารย์ตรี กับอาจารย์โท อาจารย์ตรี กับอาจารย์เอก และอาจารย์โท กับอาจารย์เอก

4. ความสำคัญของปัญหา

การวิจัยเกี่ยวกับสภาพความพึงพอใจในงานของอาจารย์วิทยาลัยครู เป็นการศึกษารวิจัยในลักษณะวิชาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. จะเป็นแนวทางในการที่จะได้เครื่องมือที่เชื่อถือได้ เพื่อใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับสภาพความพึงพอใจในงานของครูอาจารย์ในสถานศึกษา
2. จะเป็นแนวทางช่วยให้เข้าใจสภาพความพึงพอใจในงานของอาจารย์วิทยาลัยครู และใช้ข้อมูลอันอาจจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารการศึกษาใช้ประกอบการพิจารณา แก้ไขปัญหาการบริหารการศึกษา

3. จะเป็นการเพิ่มพูนเอกสารทางวิชาการภาษาไทยในด้านการบริหารงานบุคคล โดยเฉพาะการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา และการบริหารการศึกษา

5. สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อสมมุติฐานในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ความพึงพอใจในงานของอาจารย์วิทยาลัยครู มีความสัมพันธ์เป็นทางบวกกับตัวแปรต่อไปนี้คือ สภาพการทำงาน เงินเดือน สวัสดิการ การปกครองบังคับบัญชา โอกาสก้าวหน้า ความมั่นคงปลอดภัย และศักดิ์ศรีแห่งอาชีพ หรือกล่าวโดยสรุปก็คือ อาจารย์วิทยาลัยครูมีความพึงพอใจในงาน
2. สภาพความพึงพอใจของอาจารย์วิทยาลัยครู ไม่จวาระหวางเพศ หรือชั้นข้าราชการ หรือสถานที่ได้รับราชการไม่มีความแตกต่างกัน

6. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งวิจัยเฉพาะสถานศึกษาฝึกหัดครูในระดับวิทยาลัยครู ในสังกัดกรมการฝึกหัดครูเท่านั้น ทั้งนี้ ไม่รวมวิทยาลัยครูนครปฐม วิทยาลัยครูสุพรรณบุรี เพราะการวิจัยครั้งนี้ได้ทำโครงการวิทยานิพนธ์ก่อนที่ทั้งสองแห่งนี้จะได้รับการยกฐานะเป็นวิทยาลัยครู

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นครู-อาจารย์ อาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าแผนกวิชา ผู้ช่วยผู้อำนวยการหรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ที่ประจำทำการสอน และคงปฏิบัติราชการอยู่ ณ สถานศึกษาแห่งนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งวิจัยเฉพาะความพึงพอใจของประชากรที่ใช้ในการวิจัยที่มีต่องานในข้อคำถาม (Items) และชุดทดสอบย่อย (Subtests) ต่าง ๆ โดยมีเค้าโครงสาเหตุแก่แต่ละเรื่องแต่อย่างใด

7. คำจำกัดความ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอให้คำจำกัดความของคำบางคำ เพื่อความสะดวกในการแปลความหมายและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- ผู้บังคับบัญชา. หมายถึงผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่วิทยาลัยครู ซึ่งเป็นหัวหน้าสถานศึกษาแห่งนั้น ๆ
- อาจารย์. หมายถึงข้าราชการพลเรือนสามัญ; วิทยานิเทศการและประจำทำการสอนในสถานศึกษาแห่งนั้น ๆ
- วิทยาลัยครู. หมายถึงสถานศึกษาฝึกหัดครู ซึ่งผลิตครูตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาและประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง
- สถานศึกษาฝึกหัดครูส่วนกลาง. หมายถึงวิทยาลัยครูซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดพระนครและธนบุรี
- สถานศึกษาฝึกหัดครูส่วนภูมิภาค. หมายถึงวิทยาลัยครูซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดกลาง ๆ นอกเหนือจากพระนคร และธนบุรี
- ความพึงพอใจในงาน. หมายถึงทัศนคติหรือความรู้สึกของอาจารย์ผู้สอนบรรดาคำแปรต่าง ๆ คือสภาพการทำงาน เพื่อนร่วมงาน การบังคับบัญชา เงินเดือนและสวัสดิการ ความก้าวหน้า ความมั่นคงปลอดภัย และศักดิ์ศรี เป็นไปในทางบวก
- ความไม่พึงพอใจในงาน. หมายถึงทัศนคติหรือความรู้สึกของอาจารย์ผู้สอนบรรดาคำแปรต่าง ๆ คือสภาพการทำงาน เพื่อนร่วมงาน การบังคับบัญชา เงินเดือนและสวัสดิการ ความก้าวหน้า ความมั่นคงปลอดภัย และศักดิ์ศรี เป็นไปในทางลบ
- สภาพการทำงาน. หมายถึงลักษณะของงานในหน้าที่ครู ความเอาใจใส่ต่อการสอน การเตรียมการสอน การอบรมความประพฤติให้นักเรียน สภาพของห้องทำงาน การบริการ เกี่ยวกับเครื่องใช้สอยสำหรับการเรียนการสอน จำนวนชั่วโมงสอน และวิชาที่สอน
- เพื่อนร่วมงาน. หมายถึงการอยู่ร่วมกันและสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน การทำงานร่วมกัน การปรึกษาหารือ ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

การปกครองบังคับบัญชา	หมายถึงคุณลักษณะของผู้บังคับบัญชา ในฐานะเป็นผู้นำและเป็นหัวหน้าสถานศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงาน สวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้บังคับบัญชา ตลอดจนเป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญในการประสานสัมพันธ์ของบุคลากรและการแต่งตั้งให้อาจารย์มาทำหน้าที่ต่าง ๆ ในสถานศึกษา โดยยึดหลักความสามารถ และกวดขันความเป็นธรรม
เงินเดือนและสวัสดิการ	หมายถึงเงินเดือนและสวัสดิการที่ได้รับ เช่น จำนวนวันหยุดใน รอนมี ที่อยู่อาศัย เงินสวัสดิการ การบริการเกี่ยวกับงานธุรการ เป็นต้น
โอกาสก้าวหน้า	หมายถึงโอกาสก้าวหน้าในการทำงานที่คำสั่งปฏิบัติอยู่ ซึ่งได้แก่ ความก้าวหน้าในเรื่องการศึกษาระดับ การเลื่อนเงินเดือน การ เลื่อนตำแหน่ง และโอกาสก้าวหน้าอันเนื่องมาจากความสามารถ ในการปฏิบัติงาน
ความมั่นคงปลอดภัย	หมายถึงความมั่นคงในการทำงานตามหน้าที่ ความมีอิสระใน วิชาชีพ การได้รับความเป็นธรรมและคุ้มครองจากผู้บังคับบัญชา การมอบหมายงานในสถานศึกษาอย่างเหมาะสม ไม่มอบงาน ให้คนที่พร้อมยากเกินไป จนทำให้คนที่ไม่ได้รับมอบหมายมีความรู้ สึกไม่ปลอดภัย
ศักดิ์ศรีของวิชาชีพ	หมายถึงสถานะอาจารย์ที่มีความภูมิใจในอาชีพครู เห็นว่าอาชีพครู เป็นอาชีพที่มีเกียรติในสังคม เป็นที่ยกย่องของคนไทย จึงมีความ ภูมิใจเกี่ยวกับสถาบันและอาชีพครู

8. วิธีการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือวัดสภาพความพึงพอใจในงานของผู้ปฏิบัติงานนี้ แยกต่างจากเครื่องมือของผู้วิจัย ชาวต่างประเทศบางท่าน เพราะส่วนใหญ่แล้วผู้วิจัยคนไทยได้สร้างเครื่องมือวัดสภาพความพึงพอใจโดยมี ขอบเขต

สอบถามให้ตอบโดยเสรี แบบสอบถามชนิด Close-end และ Open-end และแบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ แต่เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสำรวจประเภทมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยได้ดำเนินการสร้างเป็นขั้นตอนย่อ ๆ ดังนี้

ก. ศึกษาและค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ จากภาคภาษาไทยและภาคภาษาอังกฤษ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสภาพความพึงพอใจในงานของผู้ปฏิบัติงาน แต่ก็รู้สึกมีอุปสรรคมาก เพราะงานวิจัยเกี่ยวกับสภาพความพึงพอใจในงานของครูไม่ปรากฏเลย มีอยู่เพียง 2-3 เรื่อง ที่เป็นงานวิจัยสภาพความพอใจในงานของคนงานในบริษัทโรงงานอุตสาหกรรมในอเมริกา แต่ก็ไม่ตรงทีเดียวนัก เพราะส่วนใหญ่จะพูดถึงประสิทธิภาพการผลิต (Productivity) ขวัญ (Morale) และการตั้งใจ (Motivation)

นอกจากนี้ผู้วิจัยก็ใช้วิธีการสอบถาม สัมภาษณ์จากอาจารย์วิทยาลัยครูประมาณ 10 คน จากการค้นคว้าและการสัมภาษณ์ทำให้เกิดแนวความคิดในการสร้างแบบสำรวจ รวมทั้งได้แนวความคิดจากประสบการณ์ของผู้วิจัยเอง

ข. สร้างโครงสร้างแบบสำรวจ โดยกำหนดตัวแปร (Variables) หรือลักษณะย่อยย่อย (Subtests) เพื่อใช้เป็นเครื่องวัด (Indicators) สภาพความพึงพอใจในงาน 7 อย่าง ควบกัน คือ

1. สภาพการทำงาน (Working Conditions)
2. เพื่อนร่วมงาน (Work Group)
3. การปกครองบังคับบัญชา (Supervision and Management)
4. เงินเดือนและสวัสดิการ (Salary and Benefits)
5. โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน (Opportunity for Advancement)
6. ความมั่นคงปลอดภัย (Security)
7. ถักดิ์เกียรติของอาชีพ (Job Prestige)

ค. นำโครงสร้างแบบสำรวจที่สร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 105 ข้อ ภายใต้อรรถสอยย่อย 7 อย่าง ให้เพื่อนนิสิตที่เรียนอยู่แผนกบริหารศึกษาค้นคว้ากัน 8 คน ทั้งปี 1 และปี 2 วิจารณ์และเสนอแนะ โดยการปรึกษาหารือแบบกันเอง (Informal Discussion) ปรับปรุงคัดทอนเหลือ 89 ข้อเสร็จแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัยเพื่อตรวจแก้ไข เปลี่ยนแปลงให้ดียิ่งขึ้น

ง. นำแบบสำรวจฉบับร่างจำนวน 60 ฉบับ ไปทำการทดลองใช้ (Pre-test) กับอาจารย์ในโรงเรียนฝึกหัดครูชนบท โรงเรียนฝึกหัดครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ โรงเรียนฝึกหัดครูนครปฐม และนิสิตปริญญาโทแผนกบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ 12 คน ที่เป็นอาจารย์มาจากวิทยาลัยครูและโรงเรียนฝึกหัดครู

เมื่อเสร็จแล้วก็นำมาวิเคราะห์โดยรายละเอียดต่าง ๆ ตามข้อเสนอนี้ มีพิจารณาความหลักวิชาและเหตุผลของผู้นักวิจัย และการเสนอแนะของอาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย โดยปรับปรุงและตัดทอนเวลาฉบับร่าง 89 ข้อ เหลือเป็นฉบับจริง 75 ข้อ จึงได้นำแบบสำรวจนี้ไปใช้กับประชากรในโครงการวิจัย

อย่างไรก็ดี เมื่อทำการวิจัยแล้ว โดยการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ผู้วิจัยได้พบข้อบกพร่องของคำถามหลายอย่าง ดังได้เสนอแนะแก้ไขไว้ในบทที่ 5 ของการวิจัยฉบับนี้

๑. วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นอาจารย์ที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ ณ วิทยาลัยครู ซึ่งปฏิบัติราชการอยู่ ณ ที่นั้น ไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษาศึกษา
2. กลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างจากวิทยาลัยครูต่าง ๆ โดยคิดเป็นอัตรา 1 ใน 3 ของจำนวนอาจารย์ทั้งหมดของแต่ละแห่ง ทั้งนี้ พยายามให้เป็นที่ตัวแทนของเพศและตำแหน่งอื่น
3. เครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจความคิดเห็นประเภทมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ที่สร้างขึ้นเอง โดยให้ทดสอบใช้ (Pretest) กับตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง (Representative) ระดับฝึกหัดครูทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมาก่อน และได้ดัดแปลง ปรับปรุงแบบสำรวจฯ ให้อยู่ในสภาพที่นำใช้ได้
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการหลายอย่าง กล่าวคือ โดยการส่งแบบสำรวจ ไป-กลับทางไปรษณีย์ และการไปแจกแล้วรวบรวมกลับด้วยตนเองเป็นบางแห่ง
5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติ โดยการวิเคราะห์การถ้อยคำ ความถี่ คำเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคะแนนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบสภาพความพึงพอใจตลอดทั้งใจแบบภูมิภาคประกอบการวิเคราะห์